

Siiskõs

Alggsää'n	4
1 Ougglõsmätt'tõs da ougglõsmättjummuš	6
2 Ougglõsmätt'tõõzz plaanmõõžžâst	10
3 Sosiaal'laž, psyykklaž da fyyslaž pue'rrvââjmmõš	14
4 Jiõčchjõõvvâmääid da monpâ'stlvažvuõtt	18
5 Infograaf čârstõõttâm cõggmõõžž strategiain	22
7 Vuârrvaaiktõõzzlaž ougglõsmätt'tõõzz toi'mmjem-mall	24
Teâtkäiv	26

Tee'kst jáârglõs: Merja Fofonoff

ISBN 978-952-337-378-5

Õõlmtõõzz põõšši addrõs:

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-378-5>

Lookkja

Tän vuäppaz täävtösân lij u'vded teäđ mätt'tööttji psykososiaal'laž pue'rrvââjjam tuärjumšest ouglösmätt'tözzâst. Vue'ppes lij jurddum nuörivui'm toi'mmjeei mätt'tös- da ohjjeemtuâjjilaid vuâđđskooulâst da nuu'bb tää'zzest. Vuäppaz lie noorrâm eOPE-ha'ňkköözst toi'mmjeei ha'ňkköözstâst vuâžžum vuäinnmööžžid da puâđöözid nuâjjööđee'l. Ha'ňkköözstâst vi'kkeš čööđ tuâjjpaa'jid, koin kaart'teš mätt'tööttji vuäinnmööžžid ouglösmätt'tözzâst COVID-19 -epidemia ääi'j. Vue'ppes vuâđđââv mätt'tööttji öu'dde pu'httem jurddid, möönn nalla ne'ttjää'đtum ouglösmätt'tös vuäitci tue'rjjeed mätt'tööttji psykososiaal'laž pue'rrvââjjmööžž. Ouglösmätt'tösse si'rdeš kiörggânji da tät piiji nu'tt mätt'tööttjid ko u'čtee'lid ođđ da va'žžlõs päikka.

Ouglösmätt'tööttâmpiröözid serddmõš puu'ti ölmmsa, što mätt'töötti kai'bbje öhttsallažvuõđ, vuârrvaiktöözst da tuärj mätt'tööttma. Serddmõš ouglösmätt'tösse puu'ti pannaainâsvuõđ tös't, möönn nalla mätt'tös öölgči jä'rjsted, mä'htt mätt'tööttjid o'hjjeet da möönn nalla mätt'tööttmööžžâst ää'net huõl mätt'tööttji pue'rrvââjjmööžžâst di mättjemtää'vtöözid kuâsttmööžžâst.

Åå'n ko mätt'tös lij mäccam määusat klasslöönjid, ouglösmätt'töözst mie'ldd alttuom pue'rren vuöinnum mööntööllmööžžid lij sii'skuum vue'ssen mätt'töözst. U'čtee'li kiöččlööttâmhaall jee'resnallšem teknologiai äu'kkummša lij lâssnam. Tän o'hjjeem vuäppsest ta'rkstööllâp ouglösmätt'töözst nu'tt u'čtee'l, mätt'töötti ko še mättjem pue'ttemkuu'lmin.

Vuäppsest čuäjtöölât vuârrvaiktöözstâst ouglösmätt'töözst toi'mmjem-maall, ko'st mööntööllâm öuddmiârki pääi'k čuövtet, möönn nalla nuörid vuei'tet tuärjjeed da ohjjeed ouglösmätt'tööttmööžžâst.

Ha'ňkköözst tuâggaz

Tät vue'ppes ouglösmätt'töözstâst da ohjjeem-mööntööllmööžžin lij šöddâm Tä'vv-Vuâđđmääd jie'llemvue'kk-, jootlök- da pirrösköösköözst (JJP) miöttâm da Euroopp sosiaalfoond (ESR) teäggtem *eOPE – Etäopintoihin osallistumisen tukeminen perusopetuksessa* da toisen asteen koulutuksessa -ha'ňkköözstâst (01.05.2021-31.09.2023). *eOPE*-ha'ňkköözst lij jää'đtam Lappi universitee'tt Pedagogiikk tiödkâ'dd da partnee'ren lij leämmaž Lappi škooultösköös REDU.

Ha'ňkkös vuâđđââv ööu'dbuž ESR-teäggtem *eLAPPI*-ha'ňkköözstâst vuâžžum tiöttu tös't, što Covid-19-pandemia diött serddmõš ouglösmätt'tösse piiji škooulid/mättstroittlid samai ođđ päikka, da što ouglösmätt'töözst ohjjeem-mööntööllmööžžid lij mäinn kiddeed vuämmšöözst.

Spä'sseb

Haa'leep spä'ssbööššâd pakkmiö'lle mätt'tööttjid, u'čtee'lid da rehtoorid, kookk lie leämmaž mie'ldd *eOPE*-ha'ňkköözst tuâjjpaa'jin. Tuâjjpää'j lie ouddam kaallšõs teäđ vuârrvaiktöözstâst ouglösmätt'töözst toi'mmjem-maall oudâsviikkmööžž väaras di meâđas vaaiktam tän kee'rj siiskö'sse.

Spä'ssbööššâp Tä'vv-Vuâđđmääd JJP-köösköözst da ESR-foond di Lappi universitee'tt da Lappi škooultösköös REDU ööu'deemtuâj tuärjjeem ööudâst.

eOPE-ha'ňkköözst toi'mmjeei Ruä'vnjaargâst vue'ssmannust 2023,

Satu-Maarit Korte, eOPE-ha'ňkköözst jää'đteei da proje'kttjää'đteei, Lappi universitee'tt

Solja Upola, ä'sštobddi, REDU

Janne Väätäjä, ha'ňkkööstuâjjilâž, Lappi universitee'tt

Pigga Kesitalo, ä'sštobddi, Lappi universitee'tt

1 Ouglõsmätt'tõs da ouglõsmättjummuš

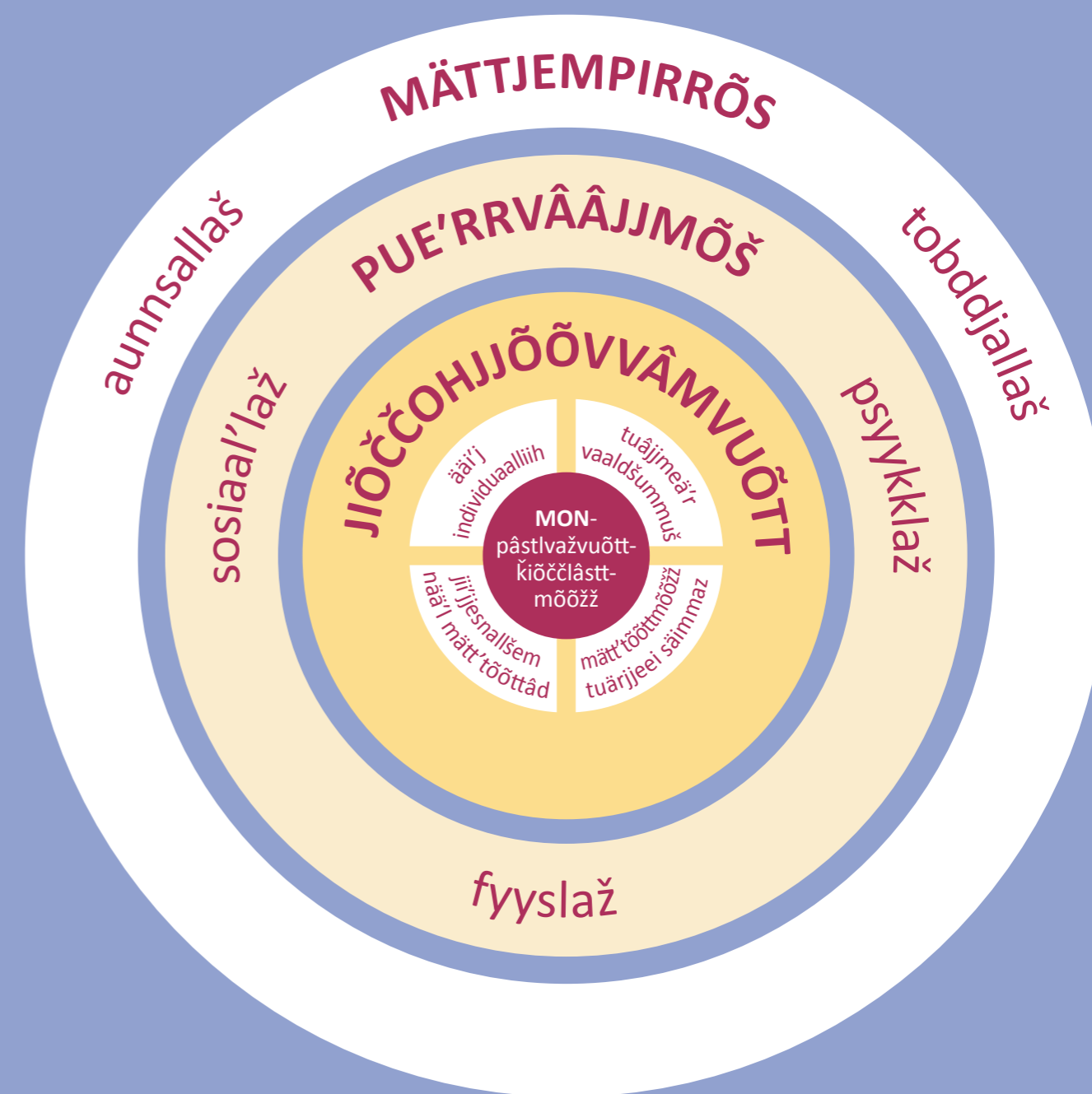
Ouglõsmätt'tõs da ouglõsmättjummuš jie leäkku ođđ ää'sš. Öuddmiärkkân ķerjkuurs lie leämmaž ju'n 1800-låågg looppâst. Teknologia öuddnem mie'ldd ķerjkuurs lie siõmnai serddjam ne'ttvuäđlaž ouglõsmätt'tõõttâmnaä'llen, má'te ne'ttkurssân da ääv ne'ttkurssân (MOOC). Tåt lij ää'vääm öõu'dbuužž jäänab vuettemvuõđid ouglõsmätt'tõõttmõ'sše da -mättjummuša fyyslaž â'lddâarramtaa. COVID-19 -epidemia ouglõsmätt'tõs da -mättjummuš šõ'dde tobddsen veezz maai'lm pukid mättjee'jid da mätt'temtuâjast toi'mmjee'jid. Kroota puättam vuet'kk jâä'dti määngaid jee'resnallšem ķiõččlâsttmõõžžid mätt'tõõttjid, di u'čtee'lid, di puu'ti õlmsa taarb öõu'deed ouglõsmätt'tõs- da ouglõso'hjeemtäaidaid.

Mõõnn nallšem lij kudd ouglõsmätt'tõs mätt'tõõttji peä'lnn?

Mätt'tõõttji ouglõsmätt'tõõttmõ'sše vaaikte **mätt'tõõttâmpirrõ'sse**, jii'jjes pue'rrvââjjma da **mätt'tõõttâmnaa'lid** kuulli tuejjei. Nääi't mätt'tõõttâmtobdd lij ķidd määngain tue'jje'jin, koid ij mätt'tõõtti jiõčč le'be ni u'čtel vuet't pâi vaaikted.

Mätt'tõõttâmpirrõs lij pue'rr fi'ttjed obbvää'ldlânji nu'tt, što mätt'tõõttâmtobddja vaaikat nu'tt **aunnsallaš** pirrõs nuu'bnalla säärneel teätt- da saagtemteeknlaž infrastruktuur snäätnei toi'mmjummuš ko **mätt'tõõttâmtobddjallaš le'be psykososiaal'laž mätt'tõõttâmpirrõs** (Kartt 1).

Täin õhttna šâdd tää'ssteaddsaž obbvuoõtt.

KARTT 1. Mätt'tõõtti ouglõsmätt'tõõttâmtobddmõõžž raajsmõõvmmõš (Upola et al., 2023).

Määnjalaaggan mättjempirrõõzz

U'čtee'l ougglõso'hjjeemtäaidai miärktõs šorran, što mätt'tõõtti čõnnâatt da motivâsttjââvv äšša. Seämmanalla mätt'tõõtti da u'čtee'l kõskksaž snäätnai kõskkvuõtt vaikat miõttlânji ougglõsmätt'tõõttmõ'sše. U'čtee'lest kõskksâjjsaž tuâjjan lij ââ'nned huõl ougglõsmätt'ciâs staansõs tobdlmest.

Ougglõsmätt'tõõttmõõžžâst mätt'tõõtti toi'mmai täujja suu jii'jjes pirrõõzzâst. Tãn diõtt *mättjempirrõõzz* da tõi teeknlaž va'rrjõõttâmää'zz vaajtâ'lle, mii pohtt jii'jjes va'žžtõõzzid mätt'tõõttma da mättjummsa. Õuddmiärkkân ne'ttõhttvuõtt vuäitt lee'd meälgaš, kuä'ss teäđserdd kuâkksâtt.

Seämmanalla pääi'kest vuei'tte lee'd seämma poodd še jee'reš piärvuäzzla mätt'tõõllmen da ougglõstuâjain. Vie'ltkani pukin ij leäkku ââ'nnmest jii'jjes teättmašina kee'jjmie'ldd ääi'j, seäša tõi âânnmõõžž joudd jue'kkes jeärrsivui'm. Tæt e'pet pohtt jii'jjes va'žžtõõzzid, jos piärrjest pukin mätt'tõõttjin lie õhttna mätt'ciâs.

Nu'tt mätt'tõõtti ko u'čtee'l še vuei'tte jakstõõllâd kamera da mikrofoon âânnmõõžž. Täâzz mäinnan vuäitt lee'd õuddm. tõt, što ij haa'led õlmmsest čuä'jted jii'jjes aazzâlm pukid jeärrsid. Suävldõõzz mâ'te Teams le'be Zoom ou'dde kuuitâg vuei'ttemvuõđ personâ'stted jeärrsid kuâsttjeei jii'jjes koov õuddmiärkkân jee'resnallšem tuäggažkoovavui'm. Kamerai âânnmõ'sše kai'bbjet täujja u'čtee'l o'hjjõõzz ij-ka tõi äävai le'be kiddy âânnmõõžž vuei't ââ'nned samai se'lvven. Nu'tt kamerai âânnmõõžž ko tõi ââ'nkani kuâđdmõõžž älgg še vuâđdtõõllâd.

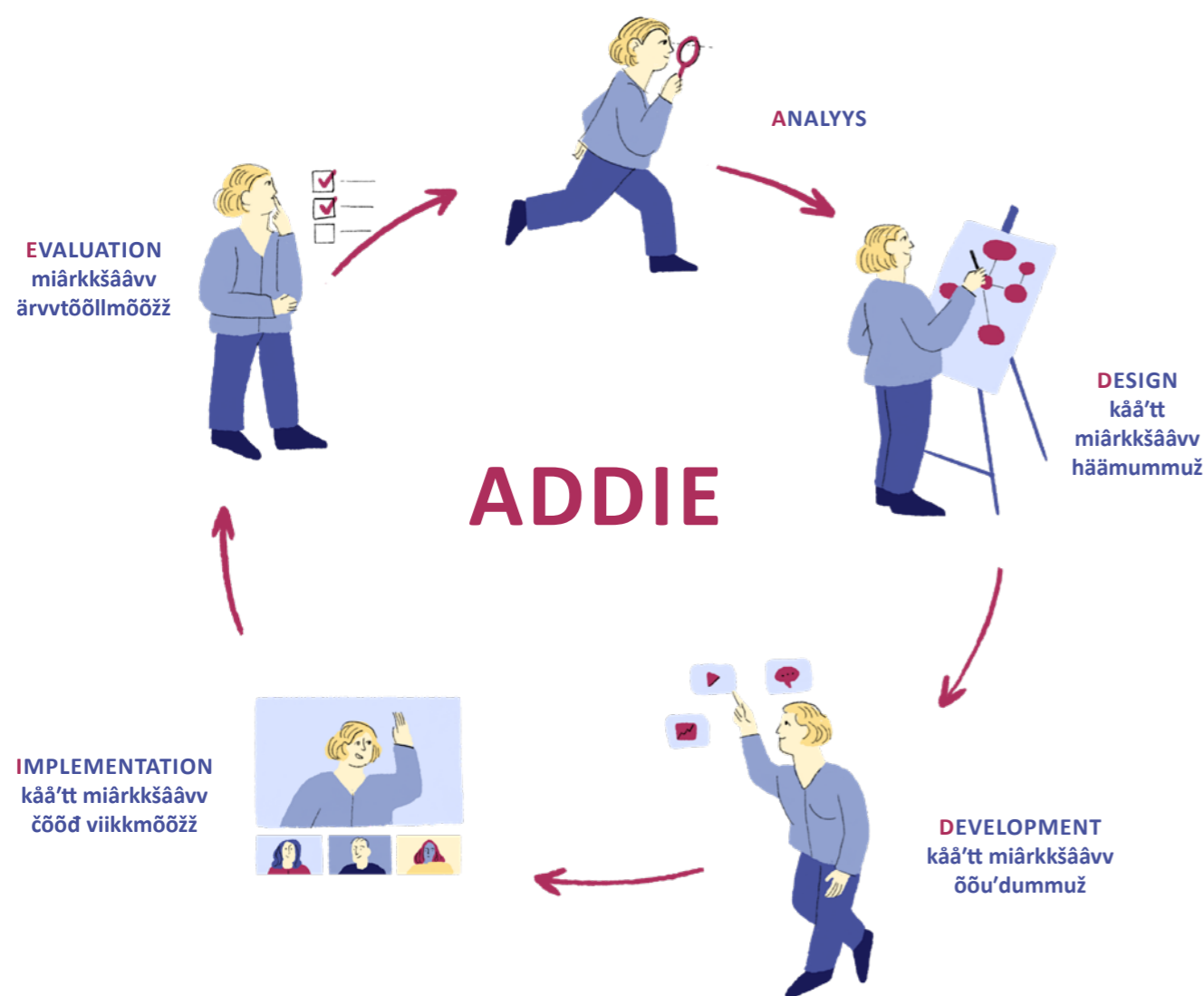
Aazzâlpirrõõzzâst mätt'tõõttjest vuei'tte lee'd še kue'ttâarrai tuâj, mâ'te pävvrõõššmõš, nuõrab piärvuäzzlain huõl âânnmõš, trää'ccačkje'ljji viiggummuš olggan da jee'reš lââ'sstuâj. Tõn nää'leld ougglõsmätt'tõõttâmpirrõõzz pe'jje še mätt'tõõttjid jee'resärvvsâž sâjja. Ougglõsmätt'tõõttâmpirrõõzzid kuulli vuei'ttemvuõđi da va'žžtõõzzi vuâmmšummuš kai'bbai u'čtee'lest šiõgg mätt'tõõttitobddmõõžž.

2 Ouglõsmätt'tõõzz plaanmõõžžâst

Ouglõsmätt'tõõzz plaanmõõžž õõlgçi ohjjeed seämma pedagooglaž vuâđđjurddi ko â'lddmätt'tõõzz plaanmõõžž. Nu'tt â'ldd-, ouglõs- ko hybriidmätt'tõõzz plaanmõõžžâst kõskksõmâs ä'sš, mâ'st vue'ljet lij mättjemtäävtõõzzi me'rtõõllmõš. Mânja tä'st vuei'tet va'lljeed täid täävtõõzzid tuärjjei mätt'tõsmõõntõõllmid da neävvid.

Ouglõsmätt'tõõzz järjstumuškai'bbai päiteknologiaid/suâvldõõzzid, koid â'lddmätt'tõõzzâst jeä't päi taarbšuku. Nääi't ouglõsmätt'tõõzz plaanmest šorran tõn podd miärktõs, kuä'ss tuejjeet va'lljumšid ââ'nimest âarrai teknologiain/suâvldõõzzin.

ADDIE -mättjemhäämeem mall (Branch, 2009)

Ouglõsmätt'tõõzz plaanmest vuäitt ââ'nned še vie'kķen õuddmiärkkân ADDIE -mättjemhäämeem maall, koonn bukva miärkkšâ'vve *Analyys, Design kää'tt miärkkšââvv häämummuž, Development kää'tt miärkkšââvv õõu'dummuž, Implementation kää'tt miärkkšââvv čõõđ viikkmõõžž da Evaluation kää'tt miärkkšââvv ärvvtõõllmõõžž.*

Analyyspodd haa'leettie'ttedasmiõttâd MÄI'D mättjeeitaarbše, mõõkkliemättjemtäävtõõzz, mättjummuž čuõlmpäi'k, tån poddšaz silttummuš, vuei'tlvaž mätt'tõsmõõntõõllmõõžž da äi'gğrajjtõs.

Häämeempodd smiõttât MÄ'HTT mätt'tõõzz õõlgçi ta'rjjeed da mâi'd pedagooglaž mõõntõõllmõõžžid da digitaal'laž neävvid ka'nnat mättjemtää'vtõõzzid kuâsttmõõžž õu'dde ââ'nned. Tä'l ka'nnat smiõttâd koonn järjstõõžžâst jee'res tee'mid õõlgçi čuä'jtõõllâd, mõõnn nalla mättjummuž ka'nnat ärvvtõõllâd, mõõnn nalla mättjee'ji õhttsažtuâj da vuârrvaiktõõzz vuäitçi tuärjjeed da mõõnn nalla mättjee'ji jee'resnallšemvuõđ, määngkulttuurlažvuõđ da määngkiõllsažvuõđ vää'ldet lokku.

Õõu'deempodd plaanmõõžž viiggât mättmateriaali da siiskõõzzi konkreetlaž tässa õuddmiärkkân jee'res programstõõggi veakka (diačuäjtõõzz, video djn.). Seämmast smiõttât mõõnn nallšem multimediaelemee'nt, mätt'tõstoi'mmummuš da mättjummuž raaveei ha'rjijtõõzz da aktivitee'tt čõnnâ'tte mättjee'jid le'be pue'ree mättjemtõõddmõõžž. Rajjum materiaolid ka'nnat te'stjed õu'ddel âânnmõõžž.

Čõõđviikkimest plaanât materiaali da plaani viikkmõõžž tuejjeem tässa, smiõttât mä'htt õuddmiärkkân mättjemtõõddmõõžžid da perstummuž monitorââ'stet, da mõõnn nalla mättjeei õhttee mättje'mes tuõtt jie'llma. Seämmast smiõttât mä'htt materiaolid jue'jjet mättjee'jid, taarbšet-a materiaolid vuâla da taarbšet-a vuâlže vuäppõõzzid jee'res aa'sši kaunnma, mä'htt ärvvtõõllmõõžž uu'det da maacctõõzz noorât.

Ärvvtõõllmõš da čäuddmõõžži reflektâsttmõš lij juätkkjeei prose'ss čäuddmõõžži juõ'kķ poddâst, što taarbšum muttsid vuei'tet tuejjeed. Vuei'tet smiõttâd lie-a čäuddmõõžžin raavâsvuõđ le'be rââ'žžesvuõđ, lij-a šiõttuum täävtõõzzid kuâsttum, mõõnn nalla va'lljuum mättjem-mõõntõõllmõõžž da valmštum materiaal šiõ'tte, perstõ'tte, motivõ'stte le'be äläsmõ'tte mättjee'jid.

Mä'htt altteed ouglõsmätt'tõõzz plaanmõš?

1. Meä'ret mättjemtäävtõõzzid

- » Vää'ld lokku kontee'kst, mätt'templaan, määnglaaggan mättjee'jid

2. Va'lljed mätt'tõs-mõõntõõllmõõžžid

- » õuddm. joukktuâj, jiõččnaž tuejjummuš

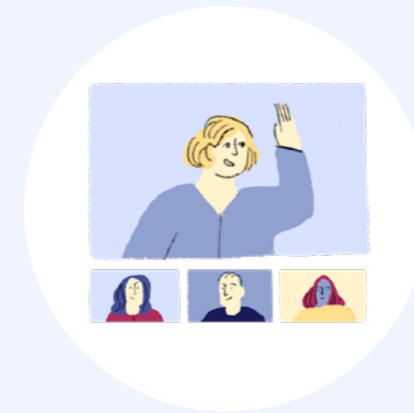
3. Meä'ret taarbid, mäi'd kai'bbjak äu'kķeed jurddum neävvain

- » õuddm. a'lķķesvuõtt lokku vää'ldēe'l tiõttum äkksaid mättjee'jid mield

4. Oo33 da va'lljed mättjemprosee'ss peä'lnn šioõtlõmâs neävvaidd

- » kõõjj tuâjjtaaurõõžžin, oo33 nee'ttest

5. Viigg čõõd mättõõzz

- » teâđast jiijjad da mätt'tõõttji roolid mätt'tem poodd

6. Ärvvtõõl mätt'tõõzz da raaj muttsid taarb mie'ldd

3 Sosiaal'laž, psyykklaž da fyyslaž pue'rrvââjmmõš

Pue'rr lij mu'stted, što pue'rrvââjmmõš šâdd 1) sosiaal'laž 2) psyykklaž da 3) fyyslaž tuejje'e'jin, koid vuäitak še u'čtee'len vaaikted.

Taurõõžž, piâr di ââ'ldmõs oummu lie kõskksââ'jest õõu'de'mmen nuõr **sosiaal'laž pue'rrvââjmmõžž**. Mätt'tõõtti tääu'jmõsân vuäžžã viõgg da äukkjã'vve vuârvaaiktõõžžâst, da tobddmest, što sij ko'lle jou'kkẽ – nuu'bbid tät vuäitt lee'd kuârmtteei da jeänab jiõččines tuejjeemnäã'll lij hiãlpab.

“Miõlltiõrvãsvuõttçuõlm le'be tõi huänn'nummuš, õhttuããrmõš, sosiaal'laž kõõsk oummuid da õhttvuõđ âãnnmõš occnjaš. Mátamnallšem čãrstõõttãm riskk vuäitt šorrned.”

Mõõnn nalla ton vuäitak u'čtee'len tuärjjeed mätt'tõõttji sosiaal'laž pue'rrvââjmmõžž?

- » **Sme'llkããtt vie'kk raukkmõ'sše čuõlmpaai'kin da ta'rjjed paai'kid, koin vie'kk vuäitt raukkãd spontaanãld**
 - > Sããvšeei da vuârvaaiktõõžžlaž toobdãlm joukktuãjain
 - > Staansõs, kuõi'tkõskksaž kaaunõõttmõõžž
- » **Ta'rjjed mätt'tõõttjid jee'resnallšem naa'lid âã'nned vuârvaaiktõõžž nu'tt tuin ko jeãrrsi mätt'tõõttjivui'm**
 - > Joukktuãj, ohjjeemããi'j

Psyykklaž pue'rrvââjmmõš ougglosmãtt'tõõžž äi'gğen vuäitt liinjktõõvvãd õuddmiãrkãn mätt'tõõtti tobddãm kuãrmtõ'sse ougglosmãtt'tõõžž äãi'j, koozz tu'st lij vã'ldd vaaikted.

“Sã'lbškue'đi rãã'dd, ko ij mätttjam ni mãi'd. Teãttmašina ikkãn čõõđ leãi vaiggããb mätt'tõõttãd da vie'kk kõõččmõš lij vaiggããb ko â'lddmãtt'tõõžžãst. Õhttu jiõččinan pããi'kest åãrmõš še ve'rddee'l škoou'le, ko'st lie sosiaal'laž kõõsk, sãlbškue'đi rãã'dd.”

Mõõnn nalla vuäitak u'čtee'len tuärjjeed mätt'tõõttji psyykklaž pue'rrvââjmmõžž?

- » **Ta'rjjed mätt'tõõttjid paai'kid vã'ldded mätttummsã kuulli čuõlmpaai'kid õlmma**
 - > Kõõjj kuullmõõžžid mätt'tempãã'j äi'gğen
- » **Vuãmmše'ked mããttai obbkuãrmtẽmvuõđ jeãrrsi u'čtee'livui'm**
 - > Jie pãjplõs maacctemããi'j tuãjaid
- » **Ta'rjjed mããngpeãllsaž tuejjeemnaa'lid mätt'tõõttjid**
 - > Ho'hsse, što jiijjad mãttpãã'jest jie taarbãž lee'd puk mãtt'tõsmõõntõõllmõõžž âã'nndmest pe'ce kõskksãã'jest lij, što jãã'ttmen åãrrai mããttain šãdd čããpp obbvuõtt

Ougglosmãtt'tõõžžãst lij tã'rkkã âã'nnd huõl še jii'jjes **fyyslaž pue'rrvââjmmõõžžãst**, koonn tuärjjeed mätt'tõõttãmpeei'v mie'rrkõskksaž rutiin. U'čtee'len tã'rkkã lij teãđsted, što mätt'tõõttji mätt'tõõttãmpirrõõžž lie čuu't mããnglaaggan ougglosmãtt'tõõttãm äi'gğen.

Mõõnn nalla vuäitak u'čtee'len tuärjjeed mätt'tõõttji fyyslaž pue'rrvââjmmõžž?

- » **Ãã'n kõõskid, älsmããtt liikkummsã/pakkõõllma, čuã'jet õuddmiãrk**
- » **Raaj čiuõlg da õudlkã'stemnallšem mätt'tẽm-mõõntõõllmõõžžid**

Sosiaal'laž da emotionaal'laž mättjummuš (SEL) (Yoder, 2014)

Ougglõsmätt'tõspodd väâjj tâbdddjed vaiggeen raajjâd pue'rr, staansõs da vuârrvaaiktõõzlaž mij-jiõgg. Sosiaal'laž da emotionaal'laž mättjummuš mall fokusâsttjââvv mättjemtäävtõõzzi lââ'ssen tee'mes täaidai õuddnummša. Sosio-emotionaal'laž silttummuš miârkkšââvv takai täâ'zzest täaid jälstõõttâd da vaaldšed tobddjeez sosiaal'laž paai'kin. Mall âânn se'st vitt täâ'rĳab sue'rij: *jiõččteâđstemvuõtt, jii'jjes jââ'dtem täaid, sosiaal'laž teâđstemvuõtt, ooumažkõskkvuõtt-täaid* da *va'sttemvuõđlaž tu'mmstõktuâjj*.

Jiõččteâđstemvuõtt lij täidd tobddsted tobddmõõžžeez, mii tõid vuäitt vaaikted di fi'ttjed jii'jjes raavâsvuõđid, rââ'žžesvuõđid, stre'sstue'jjee'jid da miõllĳie'ssi aa'sšeez. Son toobdast še jeârssi tobddmid da mä'htt jii'jjes tobddmõõžž vaaikteei jeârssid. Son vuäitt reflektâ'stted da kõõččâd mõn diõtt toobdam nääi't da mõõnn nalla vuäitcem mu'tted jii'jjan jälstõõttmõõžž. Vuäitak ââ'nned mallâttmõõžž le'be čuäjtõõllmõõžž mättjee'ji vie'ĳĳtem diõtt tobddsted mâkam tobddmõõžž si'jjin da nuu'bbin vuei'tte lee'd.

Jii'jjes jââ'dtem täaid ou'dde oummuid silttummuš da strategiad ĳiõtt'tõõllâd peeivlaž stree'ss da vaaldšed tobddmeez va'žžlõs vuârrvaaiktempaai'kin le'be te'l ko muđoi lij vaiggâd. Mätt'tõõttji oodd šiõttõõllâd tobddmõõžžeez vaaikte mätt'tõõttji mušttu da sij ââ'nnem kognitiivlaž resuursid mättjemtuâjaid tuejjeen. Nääi't mättjeeja šâdd vue'ĳĳfi'ttjõs da son mättai, koon poodd lij äi'ĳĳg jââ'dted, u'vdded jeârssi jââ'dted da koon poodd da mõõnn nalla tuejjeed jiõččines. Tânn peä'l õuddnummšest vie'ĳĳkat õuddmiârkkân jiõččtuõ'llstõõllmõõžž harjttummuš. Ôhttsažtuâjttäaidaid vuäitt harjttõõllâd vuässõõđee'l joukkšlaajjid da siõrid. Täid paai'kid vuäitt mâ'ŋŋlubust reflektâ'stted õõutsââ'jest da tä'st vuäitt u'vdded konstruktivlaž maacctõõzz.

Sosiaal'laž teâđstemvuõtt oodd ooumže vuei'ttemvuõđ vä'ldded lokku jeârssi ĳiõččâmkuu'lmid da õõu'deed empatiatäaidaid. Sosiaal'lânji teâđsteei mättjee'jin vuäitt aabšed, što sij tobddsted da ou'dde äärv jeârssi tobddmõõžžid, silttummuš, vuäinnmõõžžid da persoonlažvuõđi õõutnallšemvuõđid da jeä'rdõõžžid. Sij silttee še säimmõõttâd da toi'mmjed joukk aktiivlaž vuäzzli'žžen, uu'dee'l sââ'j še jeârssid. Tânn vuäitči harjttõõllâd õuddmiârkkân tuejjeel joukin tu'mmstõõggid da õhttsaž vuâkkõõzzid.

Ooumažkõskkvuõtt-täaid ou'dde mättjee'jid silttummuš tuõ'll'jed tiõrvâs da täâ'ssteâddsaž kõõskid oummid, di oodd vuâsttlâ'stted negatiivlaž sosiaal'laž teâdd, čâu'dded oummui kõskksaž konflii'ktid da oocčâd taarb mie'ldd vie'ĳĳ. Mätt'tõõtti ä'lĳĳe pâ'stted tuejjeed jeârssivui'm joukktuâjaid, tõn diõtt ko joukktuâjaid vuässõõttmõš lij kaallšõs täidd še tuâjj-je'llmest. Ooumažkõskkvuõtt-täaidain čie'ppes mättjeei siltad kulddled da sagstõõllâd, fi'ttjed jee'res vuäinnmõõžžid da jue'ĳĳked jurddjid. Mättat mätt'tõõttjid ââ'nned õuddmiârkkân ti'ĳĳgeem- da konflii'ktčâu'ddemtääidaid, di harjttõõl dialoog sijvui'm podd pooddâst, što sij mättje suävlded täaid še ođđ paai'kin. Reflektõ'stti kulddlummuš harjttõõllâd nu'tt, što mättjeei tuejje muâni-muâni, kuä'ss nuu'bb säärneen da kovveen mâi'd-ne nu'bb kulddal da mâŋŋa noobbast kuullmes (eža vaiggâd).

Va'sttemvuõđlaž tu'mmstõktuâjj oodd mätt'tõõttjid silttummuš da tu'mmjemoodd ââ'nned miõlstes eettlaž vuäinnmõõžžid, pue'ttivuõđ, ci'sttjummuš da staanvuõttvuäinnmõõžžid tu'mmstõõggid tuejjeen. Tât odd ââ'nn se'st pâsttmõõžž tobddsted čuõlmpaai'kid da pâsttmõõžž viikkâd õõudârri šiõttlõs čâuddmõõžžid čuõlmpaai'kid lie-ba tõk sosiaal'laž le'be akateemlaž čuõlmpaai'ĳ. Tuä'rjied čuõlmmčâu'ddemtääidai õuddnummuš uu'dee'l mättjee'jid tuâjjan analysâ'stted šõddmõõžž le'be va'žžtõõzz õuddmiârkkân čuõlmmčâu'ddem- ma'lle vuâđđõõvvi kõõččmõšräaid veäka.

MÕÕNTÕÕLLÂM TÄÄ'ZZ ÕUDDMIÂRKK

Roosiõr joukin, kuä'ss juõ'ĳĳka vuäitt u'vdded jee'resnallšem rool le'be aktiviteet, õuddmiârkkân optimist, pessimist, jee'res ämmat ee'ttkõ'sttjid le'be jee'res historiast täâ'rĳes oummuid. Joukin vuäitt tuejjeed še risttsaa'nid, teättĳeälbaid, juurdkartid da sää'nnpõõlvid mättjum tee'mi pirr. Joukk vuäitt šeõõutsââ'jestkommentâ'sttedmätt'tõsvideoid piijee'l tõid maainâskopplõõzzid, va'sttõõzzid kõõččmõõžžid, pââjaspaiijmõõžžid da hâ't mâka liiŋkid jee'res videoid.

4 Jiõčohjjõõvvâmtäaid da monpâ'stlvažvuõtt

Jiõčohjjõõvvâmtäaidain lij kõõčmõš ääi'j da tuâjmeä'r vaaldšummšest di jii'jjesnallšem naa'lin mätt'tõõttâd da mättjed aa'sšid. Mätt'tõõttji jiõčohjjõõvvâmtäaid vaajtâ'lle jiännai, mõõnn diõtt ouglõsmätt'tõõttmõõžžâst tä'rkk lij, što mätt'tõõttjest lij jii'jjes-i sääimas, ko'st pâstt vuäžžad vuä'pstõõzz da vie'kk ouglõsmätt'tõõttâm äi'ggen. U'čtee'len ka'nnat še mu'stted, što mätt'tõõtti kai'bbje tuärj, ohjjõõzz da maacctõõzz huõlkani si'jji jiõčohjjõõvvâmtäaidain.

Nee'ttest ouglõsmätt'tõõttmõš vuäitt lee'd päi'kk jii'jjes monpâ'stlvažvuõđ da jiõčohjjõõvvâmtäaidaiõuddnummša. Monpâ'stlvažvuõđpeä'lnmiârkteeisââ'jest lij mätt'tõõtti vaaldšemtobddmõš määttaines. Jiõčohjjõõvvâmtäaid da positiivlaž monpâ'stlvažvuõđ jurddi puä'tte pue'rmõsân õlmsa paai'kin, kuä'ss mätt'tõõtti ho'hssai ođđ naa'lid mätt'tõõttâd da jii'jjes kuânstid õõu'deed mättjumšes. Tât kuâsttai õuddmiârkkân tuõsttmen kulddlõddâd jee'resnallšem mätt'tõõttmõõžž tuärjjei mätt'tõõttâm-mõõntõõllmõõžžid da neävvid/suävldõõzzid.

Mõõnn nalla vuäitak tuärjjeed mätt'tõõttji jiõčohjjõõvvâmvuõđ da monpâ'stlvažvuõđ ouglõsmätt'tõõttmõõžžâst?

- » Raaj tuâjaid čiõlgg vuä'pstummšid da ärvvtõõllâm vuâđaid
- » Vie'kket mättõõttjääd raajjad jiõccses ääi'j da tuâjai vaaldšummuž tuärjjei mätt'tõõttâmäi'ggetaaul, koozz lie mie'rkkuum jm. tuâjai maacctõõzz da takai mätt'tõõttâmäi'gget
- » Jää'rjest mätt'tõõssad nu'tt, što tõn vuäitt õudlkâ'stted da tõt lij čiõlggsânji strukturõsttum

Jiõčohjjõõvvi mättjummuž (SRL) (Peel, 2020)

Jiõčohjjõõvvi mättjumšest mättjei mättai vaaldšed jii'jjes mättjummuž, fi'ttjed jiõccses šiõttlõs mättjemstrategiaid. Lââ'ssen son mättai toi'mmjemnaa'lid tuejjeed jiõččines, va'žžtee'l jii'jjes, di mättai ärvvtõõllâd jii'jjes mättjummuž. U'čtel lij ohjjei da fasilitõ'stti roolâst, raajee'l mättjumšâ šiõgg toobdâlm da raamid, vie'kktee'l mättjemtäävtõõzzi meä'rtõõllmõõžžâst, ohjjei' jee'resnallšem mättjummuž kuânstid, mättjemprosee'ss, puâđõõzzi čuäjtõõllmõõžž da mätt'tõõttji jiõččarvvtõõllmõõžž.

Jiõčohjjõõvvi mättjummuž mättjet nelljan tää'zzest, koivui'm u'čtel plaanmallânji harjittâtt mättjei: *õhttât mättjummuž, fasilitâst mättjummuž, mäנגlaaggan mättjummuž da sosiaal'laž mättjummuž.*

Õhttât mättjummuž kovvad tõn, mõõnn nalla mättjeija ta'rjeet vuei'ttemvuõđ täävtõõzzlaž mättjumšâ äü'kktee'l *jii'jjes miõllkie'ssi aa'sšid* tuõtt jie'llmest. *Täävtõõzzlažvuõtt* räajj mättjummuž mie'rää'sš kuâsttee'jen. Mättjempoodd liiņktummuž *tuõtt jie'llma* da *äi'jben mättjum* le'be *teoria tuejjeem* tässa, ravsmâtt mättjummuž. Õuddmiârkkân, vuõ'sšen mainstet teaddviõggâst da mânja vuäžž jiõčč kâittad ää'sš tuejjeem tää'zzest.

Fasilitâast mättjummuž kovvâall tön, mõõn nalla mättjeeja ta'rijeet vuei'ttemvuõđ da tuâjineävvaaid jiõčč aktivâsttjõõvvad mättjumms'est, konn u'čtel seu'rrai da ohjjad õõudârra. Što tän tuejjeemnâä'l vuäžžat toi'mmjed, lij pue'rr harjjted mättjee'jid u'čtee'l piijjâm tiõttum *rutiinid, da tõõzz mâi'd u'čtel mättjee'jin vuârdd*. Nääi't vue'jjest le'be aktivitee'ttest nobba see'rdeen ij äi'ğg mõõn tu'sšen. Lij še pue'rr u'vded mättjee'jid õuddmiârkid, mõõn nalla jiõčč tiõttum päai'kest, mâ'te vuei'vestla'skkumm'sest, toi'mmai. Nääi't vuäitt älsmä'tted mättjee'jid smiõttâd jii'jjes ju'rddemnääl da vuâmmšed *jii'jjes õuddnummuž siltumm'sest*. Mättjummuž vuäitt fasilitâstted še visuaal'lânji, tuâj ouddmõõžž lââ'ssen tee'mest čuäjtõõllât teâđaid koovvân le'be videon, le'be hâ't mâka kõõččmõõžživui'm temma kuulee'l, koid mättjeei ä'lğge kaunnâd vasttõõzz. Mätt'tõõzzâst vuäitt še ââ'nned kiõ'rğges ärvvtõõllâmneävvan laminõsttum viõ'lğges põ'mmai, koozz mättjeei pe'jje õuddmiârkân va'sttõõzz matemaattlaž le'be konn täattas *kõõččmõ'sše*. Ko täid kaaggât pââjas u'čtel vuäinn tâ'lles lij-a mätt'tum ä'sš fi'ttum da vuäitt-a mätt'tõõzzâst mõõnnâd õõudârra.

Määnjlaaggan mättjummuž kovvâall tön, mõõnn nalla mättjeeja vuei'tlvââ'stet jiõččreflektâsttmõõžž da mõõnn nalla mättjeei âask *jii'jjes siltumm'sa da monpâ'stlvažvuõ'tte ravsmââ'ttet*. Tâ tuârjjad jee'resnallšem pedagogaž mõõntõõllmi da še ärvvtõõllâm-mõõntõõllmõõžžâi âânmmõš. Vaiggõbân häümüum aa'sšid vuäitt smavveed uu'ccben le'be ta'rijeed *jee'res naa'lid* piâssâd õhttsaž fi'ttjõ'sse *mättjemprosee'ssest da tuâjain*. Lij še pue'rr u'vded *vuei'ttemvuõđ* tuejjeed õuddmiârkân kuõ'tin *jee'res naa'lin*, kuä'ss mättjeei vuäitt va'lljeed jiõccses toi'mmjeei nää'l õlmmeed jii'jjes. Õhtt tuâjain vuäitči lee'd voo'ps keerjlaž, ko e'pet nu'bb vuäitči lee'd vuâzzas keerjlaž da vuâzzas pirstõõzz, video le'be jiõntõõzz häämast. Tuâjjouddmõõžžâst vie'kkat mätt'tõõttitobddmõš, što u'čtel pâstt tuârjjeed jee'resnallšem mättjee'ji pue'rmõs pie'lid da rââ'žžesvuõđ, di *keâittad o'nstumm'sin*.

Sosiaal'laž mättjummuž miârkksââv tön, mõõnn nalla mättjempoodd õhttsažtuâjj räâjj mättjumms'est aktivla da õhttsallaž, vuei'tlvââ'stee'l še pozitivlaž mättjemtoobdâlm, kommunikâ'sttemtâäidai da ooumažkõskkvuõđi raajjmõõžž da tuõ'll'jummuž. Kõskksaž sââ'jest sosiaaltumm'sest lij pozitivlaž da perstem toobdâlm raajjmõš, õhttsaž va'sttõõsvuõtt mättjumms'est (õuddmiârkân jooukâst tuejjuum tuâj čâuddmõõžžin, ci'sttjeei kommunikâsttmõš mättjee'ji, di huõltee'jivui'm, tön diõtt ko pukid õhttat tuõiv mättjeei pue'rmõs vuei'tlvaž mättjempuâđõõžžâst.

TUEJJEEM TÄÄ'ZZ ÕUDDMIÂRKK

Õuddmiârkân lookkâmpââ'j aalgâst le'be kuurs alteen, vuei'tet kurssvuâlze raajjâd vuä'nkõs kuurs da mättjemvuâla čuäjtõõllâmvideo. Veâl, jos kuurs puk mättjeei jie toobd kuei'meez, le'be jos mâka u'čtel lij õđđ da haa'lad mättjed tobddâd mättjee'jid pue'rben, vuei'tet raajjâd videočuäjtõõllmõõžž juõ'kkkast (u'čtee'lest še). Video ka'nnat lee'd vuä'nič, 90-180 sekunttâd, da tön vâaras lij pue'rr piijjâm konn-ne tee'm da tuejjeed hâ't mâka tön raajjâm veä'kken kõõččmõõžžid. Nääi't puk vuei'tte mättjed kuei'mm kuei'msteez mâi'd-ne õđđ da tobdstõõttâd nuu'bbeež pue'rben, raajee'l pue'rab toobdâlm ouglõsmätt'tõspooddid. Õuddmiârkân vuäitči lee'd kurss, koin mätt'tet videoi raajjmõõžž. Nääi't vuei'tet čuäjtõõllâmvideost tättad mušttled siõmmna jijstes, kii lij da koid aa'sšid miõll keäss, mõõnn diõtt haa'lad mättjed tän ää'sš pirr, mõõnn nallšem jie'llikaartin tu'kkad da mâ'st ij tu'kked dnõ.

5 Infograaf čarstõõttâm cõggmõõžž strategiain

6 Infograaf čarstõõttâm cõggmõõžž strategiain inklusiivlaž da määngkulttuurlaž kontee'kstest

7 Vuârrvaiktõõzlaž ouglõsmätt'tõõz toi'mmjem-mall

Vuârrvaiktõõzlaž ouglõsmätt'tõõz täävtõsân lij:

Vuârrvaiktemvuõđ tuârjjei pedagooglaž vuâđđjurddi:

Aktiivlaž mättjummuš: Älšmätt mättjee'jid vuässõõttâd aktiivlânji sagstõõllmõõžž, joukktuâjai da tuejjeemtää'zz projee'kti veäkka	Jerruum mätt'tõs: Mätt'tõsmõõntõõllmõõžž, -materiaali di ärvvtõõllmõõžž šiõttlâttmõõš va'stteeđ õhttnaž mätt'tõõttji taarbid da ooddaid	Formatiivlaž ärvvtõõllmõõš: Ärvvtõõll mie'rrkõõski mättjeei õuddnummuž vuõiggäiggsaž maacctõõz u'vddem diõtt da mätt'tõõs-strategiai šiõtteem diõtt tõn meâldlânji
---	---	--

Vuârrvaiktemnääl:

Synkroonlaž vuârrvaiktõõs: Vuei'ttemvuõđi raajmõõš reaalaiggsaž saaggtummuš u'čtee'li da mättjee'ji kõõsk, mâ'te Q&A-ištlmid da joukksagstõõllmid	Asynkroonlaž vuârrvaiktõõs: Ta'rjjad vuei'ttemvuõđid kommunikaatioid da õhttsažtuõjju reaalaiggsaž ištlii äälgbä'lnn õuddm. ne'ttpää'št	Ve'rddsõõhttsažtuâj: Mättjee'ji sme'llkâttmõõš õhttsažtuõjju ve'rddsõõzvivui'm joukkprojee'kti da juõkkum ä'sškii'rji teevvam veäkka
---	---	--

Teätkäiv

Branch, R. M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach* (Vol. 722). New York: Springer.

Korte, S.-M., Upola, S., Paksuniemi, M., Väätäjä, J., & Keskitalo, P. (2022). A Model to Support Students' Psychosocial Well-Being: Promoting Student Self-Efficacy in Remote Learning. In E. Baumgartner, R. Kaplan-Rakowski, R.E. Ferdig, R. Hartshorne, & C. Mouza (Eds.), *A Retrospective of Teaching, Technology, and Teacher Education during the COVID-19 Pandemic* (pp. 25–30). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

<https://www.learntechlib.org/primary/p/221522/>

Peel, K. L. (2020). Everyday teaching practices for self-regulated learning. *Issues in Educational Research* 30(1), 260–282. <http://www.iier.org.au/iier30/peel.pdf>

Upola, S., Korte, S.-M., Väätäjä, J., Paksuniemi, M., Lakkala, S., & Keskitalo, P. (2023). Aineellinen ja kokemuksellinen etäopiskelu ympäristö – opiskelijoiden kokemuksia etäopiskelusta COVID-19 -pandemian aikana [Material and experiential distance learning environment – students' remote learning experiences during the COVID-19 pandemic]. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 25(4), 10–27.

Yoder, N. (2014). Teaching the whole child: Instructional practices that support social-emotional learning in three teacher evaluation frameworks. Research-to-practice brief. *Center on Great Teachers and Leaders*.

Õhtvuõdteâd

Satu-Maarit Korte

Proje'kttjää'dteei, eOPE -ha'ŋkkõs
satu-maarit.korte@ulapland.fi

ISBN 978-952-337-378-5

Õõlmtõõzz põõšši addrõs:

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-378-5>

